

קה:

ד' כוסות, וזהו הנקרא 'חירות', שדרך חירות הוא לשתות יין. והוכיח שם ששיטת התוס' שדין ד' כוסות הוא רק דין ד' כוסות של ברכה, וזהו שהקשו התוס' בריש פרקין מדוע כל המסובין צריכין לשתות, ולכך גם סוברים התוס' שדי במלא לוגמיו. אבל לשיטת הרמב"ם צריך לשתות רוב כוס, שזהו משום הדין הנוסף של חירות. וכששותה יין חי, שיצא ידי יין, היינו שיצא ידי דין ד' כוסות של ברכה, אבל ידי חירות לא יצא, לפי שאין שתיה זו דרך חירות. אבל כששותה כולן בבת אחת, ידי חירות יצא, שיצא ידי חובת המצוה לשתות ד' כוסות של יין, אבל ידי יין לא יצא, שלא יצא דין ד' כוסות של ברכה.

ו. השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא פירש הר"ן (כג. בדפיו), שהשקה לבני חיובא שבביתו, יצאו כולן, ומדובר בכוס שיש בו הרבה שיעורין.

ז. והוא דאשתי רובא דכסא בחידושי הגרי"ז על הרמב"ם (המובא לעיל) הביא דברי ביאור הגר"א (אר"ח רע"א, סעי' י"ד) במה שנחלקו הרא"ש והתוס' לגבי אם שתיית שתים מצטרפת למלא לוגמיו בכוס של קידוש, והביא הגר"א ראייה מהגמרא כאן לשיטת הרא"ש, שצריך לשתות רוב הכוס בעצמו. וכתב הגרי"ז שמוכח דעת הגר"א שאין דין מיוחד בד' כוסות שצריך לשתות הכוס, אלא הוא כמו קידוש, שצריך עכ"פ שאחד ישתה שיעור מהכוס, ודלא כדבריו בדעת הרמב"ם (המובאים לעיל).

ח. אמר רבי יהודה וכי מה תועלת יש לתנוקות ביין פירש רשב"ם, הלא פטורין מן המצוות. ובחידושי רבינו דוד תמה, מה היא דעת תנא קמא, ואף שכתב רשב"ם שגם הם נגאלו, עדיין קשה, שאף אם נגאלו, מ"מ אין שייך לחייבם במצוות. ולכך ביאר, שתנא קמא הצריך ליתן יין לתנוקות כדי לחנכן בהם, כמו שמחנכין אותן בשאר המצוות, ועל זה הקשה רבי יהודה, וכי מה תועלת יש לתנוקות ביין, הרי אין נהנין ושמחין בהן, ואינו דרך חירות להם. כלומר, שעדיין לא הגיעו לידי חינוך לענין זה, שהרי זמן החינוך בכל מצוה הוא כשיודע לעשותה כמות שהיא.

א. שאף הן היו באותו הנס העירו התוס', מדוע לא יתחייבו הנשים מטעם זה גם במצות סוכה, שהרי אף הן היו באותו הנס. ותירצו, שסברא זו נאמרה לחייב נשים רק במצוות דרבנן, ולא בעשה דאורייתא. אולם התוס' במגילה (ד. ד"ה שאף) נקטו שגם במצוות דאורייתא יהיו הנשים חייבות מכח סברא זו על כל פנים מדרבנן, ולכך כתבו שצריכים את הדרשה של כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה כדי לחייב נשים במצוה מדאורייתא, ולפי זה צ"ע אכן מדוע אין חייבות בסוכה עכ"פ מדרבנן.

ב. ידי יין יצא ידי חירות לא יצא פירש רשב"ם, שיצא ידי ד' כוסות, אבל אין זה מצוה שלימה. וביאר הר"ן (כג. בדפיו), שאין זה מצוה מן המובחה, אבל אינו צריך לחזור ולשתות ד' כוסות.

ג. שתאן בבת אחת כתב רשב"ם בשם רש"י, דהיינו שעירה ארבעתן בתוך כוס אחת. והקשה רשב"ם שאפילו אם שותה הרבה בכוס אחת אינו חשוב אלא כוס אחת, ולכך פירש שמדובר בשתאן רצופין שלא על סדר ההגדה. ובחידושי רבינו דוד הקשה על זה, שכיון ששתה ד' כוסות, הרי קיים תקנת חכמים לשתות ד' כוסות דרך חירות, ומדוע שסדר ההגדה יעכב. ולכך פירש ששתאן בבת אחת, היינו ששתאם בזה אחר זה בלא הפסקה, שאין עולים לו לארבע שתיות, אלא כשתיה אחת הם חשובין לו.

ד. שתאן בבת אחת ידי יין יצא פירש רשב"ם, דהיינו שמחת יו"ט. וכתב השאגת אריה (סי' ס"ח) שאף שמן התורה אין מצות שמחת יו"ט בליל ראשון, אבל מוכח מכאן שמדרבנן נוהג מצות שמחה גם בליל ראשון.

ה. ידי יין יצא ידי ד' כוסות לא יצא פירש רשב"ם, וכולן חשובין כוס ראשון. אולם הרמב"ם (חור"מ פ"ז ה"ט) כתב, ידי חירות יצא, ידי ד' כוסות לא יצא. והקשה בחידושי הגרי"ז על הרמב"ם שם, מהי הכוונה שיצא ידי חירות אם לא יצא ידי ד' כוסות. וביאר שבמצות ד' כוסות יש ב' דינים, א. מצוה שיהיו ד' כוסות של ברכה. ב. מצות שתיית